

Övergripande möjligheter att få integritetsintrång prövade

Att få upprättelse. Det är det viktigaste för de allra flesta som fått utstå en kränkande publicering oavsett om det handlar om att bli beskyldd för att vara brottsling eller om att personliga och känsliga uppgifter fått spridning.

TEXT NILS FUNCKE FOTO ISTOCKPHOTO

Upprättelsen kan ske på olika sätt. Nedan ges en översikt över vilka möjligheter som finns för olika former av publiceringar.

1. Enskilt åtal kan väckas av den som utsatts för ärekränkning. Det kan gälla förolämpning, förtal eller grovt förtal.

2. JK respektive allmän åklagare kan väcka allmänt åtal för ärekränkning i vissa fall. Fälls ett yttrande i domstol kan den som förtalat straffas och den som blivit förtalad få skadestånd. Därmed återupprättas den förtalades heder.

3. Personuppgiftslagen kan bli tillämplig om en enskild på till exempel en webbplats som saknar utgivningsbevis sprider känsliga uppgifter om någon annan. Enstaka rättsfall finns. Kränkningar kan anmälas till Datainspektionen eller polisen.

När det gäller radioprogram, dagstidningar, webbplatser och andra medier som faller inom tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområde gäller inte personuppgiftslagen. Integritetskänsliga publiceringar kan i dessa fall prövas av andra instanser.

4. Granskningsnämnden för radio och tv bedömer publiceringar i radio- och tv-program. Nämnden är ett beslutsorgan inom Myndigheten för radio och tv och ska granska så att programföretagen följer villkoren för sändningstillstånd. För public service-företagen är det regeringen som utformar kraven, och för övriga, till exempel TV4, är det Myndigheten för radio och tv som beslutar om villkoren.

5. Allmänhetens Pressombudsman och Pressens opinionsnämnd tar emot och bedömer anmälningar från enskilda och juridiska personer som anser att de utsatts för en publicitetsskada. ■

Åtal för ärekränkning

Varje år ökar antalet polisanmälningar för ärekränkning med 400. Under 2011 uppgick antalet ärenden till drygt 11 000. En ökning med 24 procent sedan 2006. Ökningen fortsätter. Enligt preliminära siffror för 2012 närmade sig antalet anmälningar 13 000. Under 2011 väcktes allmänt åtal för ärekränkning i omkring 200 fall.

Ärekränkning innefattar förolämpning, förtal eller grovt förtal. Skillnaden kan enkelt beskrivas som att vid förtal krävs att de nedsättande uppgifterna sprids och inte bara når den förtalade. Huvudregeln är att den som känner sig förtalad själv får väcka åtal. En omständlig process som också kan vara uppslitande och inte minst medföra dryga kostnader för den tappande parten. Från huvudregeln kan undantag göras enligt åtalprövningsregeln i brottsbalken. I 5 kap. 5 § anges att det allmänna får väcka åtal under förutsättning att den som berörs är under 18 år eller att målsägande angett brottet till åtal. Därutöver krävs för allmänt åtal att det av särskilda skäl ska vara påkallat ur allmän synpunkt för att samhället ska göra den enskildes sak till sin. För allmänt åtal vid förolämpning krävs därtill att det ska gälla vissa kvalificerade situationer, till exempel om det berör en myndighetsperson som drabbats i denna sin egenskap.

Allmänt åtal är tänkt att bara förekomma i undantagsfall. I förarbetena till bestämmelsen heter det bland annat att allmän åklagare bara ska ingripa i "särskilt kvalificerade fall".

Det har bland annat tolkats som att det ska gälla fall där en persons hela sociala existens är hotad.

För ett år sedan gav Åklagarmyndighetens utvecklingscentrum i Stockholm ut en Rätts-PM (2012:1), Förtal och förolämpning. I denna preciseras ytterligare vad som kan anses utgöra "särskilda skäl". Det kan gälla spridning av bilder av sexuell eller integritetskränkande art, omfattande spridning av särskilt integritetskränkande uppgifter av sexuell art eller omfattande påståenden om att någon gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet. Bedöms förtalet som grovt finns det större anledning än annars att väcka allmänt åtal enligt skrivelsen.

Av det stora antalet anmälningar är det få som leder till allmänt åtal. Enligt statistik från åklagarmyndigheten väcktes 22 åtal för grovt förtal och 18 åtal för förtal åren 2009 och 2010. I snitt alltså 20 allmänna åtal per år.

Merparten av åtalen som rubricerats som grovt förtal avsåg spridning av filmer och bilder av sexuell natur. I flertalet fall har spridningen skett via internet. När det gäller förtalsmålen handlar det framför allt om att personer utpekats som

brottsliga och därmed riskerat att bli utsatta för andras missaktning. Ett exempel som nämns i åklagarnas promemoria är en person som skrev orden "mördare" och "golbög" på en lägenhetsdörr. Ett annat avsåg ett inlägg på en blogg där en person lagt ut en nidsbild på en person med påmålad Hitler-mustasch. Utöver nätpubliceringar finns också fall där förtal spritts via e-brev.

Antalet allmänna åtal för förolämpning är betydligt fler än åtalen för förtal. Under 2010 väcktes 177 sådana åtal av åklagare. Ett 85-tal av åtalen rör personer som blivit utsatta för förolämpning i sin myndighetsutövning. Det kan till exempel gälla poliser som blivit utsatta för nedsättande tillmälen som "svin". Ungefär lika många åtal avsåg förolämpning där någon anspelat på någons etniska bakgrund eller religiösa tillhörighet. Det vanligast förekommande tillmålet i dessa sammanhang är ordet "neger" i olika variationer som till exempel "negerhora". Även ord som "blatte" och "apa" är ord som används för att förolämpa någon med till exempel annan hudfärg.

Förtal i massmedier, som faller under tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen, är mycket sällsynta.

Åtal för ärekränkning forts.

Utöver dessa två huvudgrupper finns en handfull fall som gäller sexuell förolämpning och andra tillmälen.

Förolämpningarna är många gånger kombinerade med andra brott, till exempel att det som börjat med en förolämpning övergått i misshandel. Även det omvända förekommer där handgripligheter lett till verbala utfall.

Under 2011 gjordes 11 000 anmälningar varav cirka 200 ledde till allmänt åtal. Enligt Riksåklagaren är det relativt sett låga antalet åtal ett utslag av att reglerna tillämpas endast i mer kvalificerade eller svårartade fall.

Enligt preliminära siffror från Brottsförebyggande rådet (BRÅ) för 2012 uppgick antalet anmälningar för ärekränkingsbrott till 12 795.

När det gäller förtal i massmedier som faller under tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen är det endast Justitiekanslern (JK) som har rätt att väcka allmänt åtal. Sådana åtal för förtal är mycket sällsynta och får närmast betraktas som juridiska rariteter. Under de senaste 30 åren har JK endast väckt tre åtal för förtal. Det mest kända och färska fallet gäller åtalet mot Expressen för att tidningen falskeligen uppgett att skådespelaren Mikael Persbrandt var intagen på alkoholklinik.

Yttrandefrihetskommittén hade i uppdrag att se över den enskildes ställning gentemot massmedierna. Kommittén fastnade för att föreslå att kravet på "särskilda skäl" borde tas bort. Allmänt åtal borde enligt kommittén kunna väckas enbart på den grund att det anses påkallat från allmän synpunkt. Enligt kommitténs bedömning skulle förändringen leda till något fler allmänna åtal inom TF- och YGL-området.

Riksåklagaren säger i sitt yttrande över kommitténs slutbetänkande kategoriskt nej till kommitténs förslag. Enligt Riksåklagaren är det möjligt för JK att med nuvarande bestämmelser föra fler fall till åtal genom en något mindre restriktiv tolkning av bestämmelserna.

Borttagande av kravet på särskilda skäl skulle inte bara påverka JK:s möjligheter att väcka åtal utan också få effekter för allmänna åklagare. Enligt Riksåklagaren skulle borttagandet leda till betydligt flera allmänna åtal och att anmälningar för ärekränkning inte kan avvisas utan måste utredas mer ingående även om de framstår som obefogade. En sådan utveckling skulle starkt påverka arbetsbelastningen på åklagarna och innebära ett avsteg från grundprincipen att det ligger på den enskilde att driva sin sak själv menar Riksåklagaren. ■

Personuppgiftslagen

Personuppgiftslagen ska skydda enskilda från integritetsintrång. Men antalet anmälningar är få och antalet åtal kan räknas på ena handens fingrar.

Personuppgiftslagen (PUL) trädde i kraft 1998 och utgör Sveriges sätt att implementera EU:s dataskyddsdirektiv i svenska lagstiftning. Syftet med lagen är att skydda människor från integritetskränkningar. PUL ska skydda enskilda från kränkningar från andra människor men också utgöra ett skydd mot att myndigheter, företag och organisationer hanterar personuppgifter på ett sätt som inte har stöd i lagar och förordningar eller som i övrigt är försvarliga.

PUL tillämpas inte för massmedier som faller in under tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen. Bestämmelserna ska heller inte tillämpas på andra verksamheter som uteslutande bedrivs för journalistiska ändamål eller avser ett konstnärligt eller litterärt skapande. Även rent privat behandling av personuppgifter är undantagna från PUL.

Det är enligt PUL förbjudet att behandla känsliga personuppgifter. Med det avses uppgifter om någons sexualliv, hälsa och sjukdomar. Det är heller inte tillåtet att avslöja någons politiska åsikter, religiösa tillhörighet, medlemskap i förening eller rastillhörighet.

Brott mot PUL faller under allmänt åtal. Antalet anmäl-

ningar för brott mot PUL uppgick enligt Åklagarmyndighetens utvecklingscentrum till mellan 80 och 100 anmälningar för åren 2006-2010. Det framstår som en låg siffra med tanke på att antalet anmälningar om ärekränkning under samma period uppgår till runt 7 500 per år.

Förklaringen till den stora skillnaden är enligt Åklagarmyndigheten bland annat att brotten handläggs på lite olika sätt. I normalfallet är det polisen som leder förundersökningar för brott mot PUL. Anmälningarna når många gånger inte åklagare och hamnar därmed inte i statistiken. En annan förklaring är enligt en PM från åklagarmyndigheten att många anmäler brott mot PUL till Datainspektionen, som gallrar bland fallen och endast för ett mindre antal till åklagare för åtalsprövning. Ytterligare en förklaring anges vara att kunskapen om PUL är låg bland personer som utsätts för integritetskränkningar till exempel på olika webbplatser.

Antalet anmälningar som lett till åtal är mycket få. I många fall kan brott inte styrkas och i andra fall saknas det anledning att anta att ett brott begåtts. Ett av de få fall som lett till åtal och fällande dom gällde en pappa som på sin blogg publicerade känsliga uppgifter med anledning av en vårdnadstvist. Pappan försökte undgå ansvar genom att hävda att bloggen hade ett journalistiskt ändamål. Det argumentet underkändes domstolen som dömde mannen till 50 dagsböter för brott mot PUL. ■

Lag om elektroniska anslagstavlor

Den som låter andra skriva på sin webbplats kan bli ansvarig för yttranden som utgör till exempel hets mot folkgrupp. Lagen om elektroniska anslagstavlor har inte använts ofta sedan den tillkom 1998.

Den som tillhandahåller en webbplats (databas) eller annan form av elektronisk anslagstavla har ett visst ansvar för vad andra kan publicera där. BBS-lagen eller lagen om elektroniska anslagstavlor är tillämplig på alla anslagstavlor där användare själv kan publicera sig, så kallade omodererade kommentarer. Men lagen begränsar ansvaret till vissa yttranden. De yttranden som tillhandahållare av anslagstavlan kan bli ansvarig för gäller endast sådant som uppenbart utgör

upphovsrättsintrång, brott enligt 16 kap. brottsbalken om uppvigling, hets mot folkgrupp, barnpornografibrott eller olaga våldsskildring.

Det innebär att ansvar enligt BBS-lagen inte kan utkrävas när det gäller till exempel olaga hot eller förtal.

Den som tillhandahåller en tjänst ska hålla uppsikt över vilka yttranden som publiceras och ta bort yttranden som nämns i lagen (så kallad efterhandsmoderering).

Brister denna tillsyn kan tillhandahållaren fällas för oaktsamhet. Är det så att den som driver webbplatsen är medveten om ett yttrande men underlåter att ta bort det kan han eller hon dömas för att uppsåtligt ha låtit yttrandet ligga kvar.

Antalet rättsfall är mycket få. ■

Granskningsnämnden

Saklighet och respekt för privatlivet. Det är två villkor i tillstånden för de som bedriver radio- och tv-verksamhet. Granskningsnämnden för radio och tv fäller omkring 100 inslag per år. Omkring var fjärde fällning gäller enskilda som oförskyllt blivit utsatta för ett integritetsintrång.

Granskningsnämnden för radio och tv består av sju ordinarie ledamöter och fyra ersättare. En av de ordinarie ledamöterna är ordförande, medan två av ersättarna är vice respektive andre vice ordförande. Ordförandena ska vara eller ha varit ordinarie domare.

Ledamöterna i nämnden utses av regeringen för tre år i taget. I sin nuvarande sammansättning har fem av nämndens sju ordinarie ledamöter varit verksamma inom publicistisk verksamhet.

Vad nämnden ska pröva finns angivet i sändningstillstånden för respektive företag. Villkoren varierar beroende på om det är en verksamhet som finansieras med licensmedel eller en kommersiell verksamhet. I tillstånden finns bland annat krav på saklighet, regler om reklam, genmälesrätt, tillgänglighet med mera. För public service finns det i villkoren även ett krav på att verksamheten ska bedrivas opartiskt.

Det finns också regler som syftar till att enskildas personliga förhållanden inte ska exponeras när det inte är försvarligt. I tillstånden heter det: "Den enskildes privatliv ska respekteras i programverksamheten om inte ett oavvisligt allmänt intresse kräver annat."

Granskningsnämnden fick under 2011 ta emot drygt 1 900 anmälningar. Av dessa avgjordes 244 av nämnden och ledde till fällningar eller kritik i 100 fall. Av fällningarna berörde omkring 26 direkt eller indirekt privatlivskränkningar. Sett över fem år handlar det om sammanlagt i genomsnitt 20 ärenden per år som gäller privatlivskränkning eller privat-

livskränkning i kombination med en eller flera andra bedömningsgrunder, till exempel bristande saklighet.

Nedan ges ett exempel från 2011 där granskningsnämnden fällt inslag för att de kränkt en enskilds integritet.

OMOTIVERAD NAMNPUBLICERING

Sveriges Radio fälls i ett av fallen för bristande respekt för privatlivet. I ett stort antal inslag i bland annat Ekot och P3 Nyheter påstås att en namngiven företagare i bemanningsbranschen är misstänkt för brott. Enligt granskningsnämnden gav ett av inslagen intrycket att företagaren var brottsmisstänkt av svenska myndigheter. Genom att det i efterföljande inslag angavs att misstankarna mot mannen riktades från Lettiska ambassaden anser nämnden att programföretaget inte brutit mot kravet på saklighet. Men de uppgifter som framkom i "rapporteringen som helhet" var enligt nämnden av "intrångskaraktär". Nämnden ansåg inte att det fanns något oavvisligt allmänintresse som motiverade en namnpublikering och att inslagen som helhet därmed kränkt företagarens integritet. ■

PO/PON
- bakgrund
och framtid
- vänd!

PO/PON – bakgrund och

Självsaneringen inom pressen har en lång tradition i Sverige. Genom att bedriva en pressetisk debatt och själv beivra avsteg från god publicistisk sed har lagstiftaren varit återhållsam och avstått från att lagstifta för att komma åt klandervärda yttranden.

De första stegen mot en mer formaliserad pressetik och prövning av pressen togs 1868. På dagordningen för det första så kallade publicistmötet stod bland annat frågan om användandet av bulvaner. Men framför allt diskuterades vad som kunde göras för att motverka "skandalpressen" som ansågs dra ned anseendet för pressen.

Ytterligare ett steg togs när Publicistklubben (PK) bildades 1874 med uppgift att höja pressens status och förtroende hos allmänheten. På PK:s sammankomster diskuterades problemet med "notisjägare". Det var den tidens "paparazzi", som mot betalning per rad frossade i detaljer om enskildas liv och leverne. Inte minst hämtade de uppgifter från rättegångar.

Bevakningen av rättegångarna och polisärenden borde skötas av "insiktsfullt folk" och inte av "förste bästa slusk", menade PK.

Ur dessa diskussioner föddes 1900 det första regelverket. Det var utformat som rekommendationer med fokus på betydelsen av att vara varsam med publicering av uppgifter om unga som begått brott.

Pressens Opinionsnämnd (PON) bildades 1916. Ledamöterna utsågs av PK, Svenska Tidningsutgivareföreningen och Svenska Journalistföreningen med en hög jurist som ordförande. PON hade som uppgift att lösa tvister mellan tidningsföretag och mellan tidningsföretagen och deras anställda men skulle också pröva om enskilda publiceringar levde upp till de pressetiska rekommendationerna. PON:s enda uppgift i dag är att pröva om enskilda lidit publicitetsskada.

Omfattningen var blygsam i starten och verksamheten låg nere helt under andra världskriget. Under 1950-talet uppgick antalet ärenden till ett 20-tal per år. Under 1960-talet riktade flera tongivande riksdagsmän stark kritik mot pressen. Krav på statlig reglering framfördes. I något som kan beskrivas som en omvändelse under galgen förändrade pressens organisation prövningen av pressen. Allmänhetens Pressombudsman (PO) inrättades och allmänheten fick platser i PON.

I dag leds och finansieras PO och PON av Tidningsutgivarna, Sveriges Tidskrifter, Publicistklubben och Journalistförbundet. Samarbetet sker i Pressens Samarbetsnämnd som

äger publicitetsreglerna. Bland dessa finns regler som ska skydda privatlivets helgd.

Föreningen Utgivarna har tagit initiativet till en utredning för att vidga tillämpningsområdet och i sak stärka de etiska reglerna. Ambitionen är att omvandla PO till Allmänhetens Medieombudsman och PON till Mediernas etiska nämnd. Tanken är att MO och MEN ska kunna pröva i stort sett alla publiceringar som sker i medier som faller in under tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen. Även public service-företagen - SR, UR och SVT - är tänkta att ingå. Public service liksom även TV4:s sändningar står under granskningsnämndens tillsyn men deras webbpubliceringar faller utanför granskningsnämndens tillsyn. Denna verksamhet som blir allt mer omfattande saknar annan tillsyn än den JK utövar vad gäller till exempel frågan om hets mot folkgrupp och övriga yttrandefrihetsbrott.

PRESSETISK PRÖVNING AV INTEGRITETSKRÄNKNINGAR

Advokaten har sammanställt uppgifter om PON-fällningar vad gäller integritetsintrång för fyra år. För att åskådliggöra vilka integritetsintrång det rör sig om ges ett antal exempel av de 48 fall som bedömts beröra privatlivets helgd.

Publicitetsreglerna omfattar en rad områden. Där finns regler om genmäle, bildpubliceringar, krav på saktlighet och allsidighet och maningar om försiktighet vad gäller att utmåla någon som brottsling.

Det som är av intresse här gäller intrång, kränkningar, av den personliga integriteten, eller som det är formulerat i publicitetsreglernas punkt 7: "Överväg noga publicitet som kan kränka privatlivets helgd". Det vill säga publiceringar som innebär att det sker en spridning av uppgifter som enskilda bör få ha för sig själva. Undantaget från att lämna sådana uppgifter ska bara få ske om det är försvarligt, till exempel om det gäller privata uppgifter som berör en offentlig person i dennes offentliga roll.

Till skillnad mot att utmåla någon som brottsling eller klandervärd i sitt leverne finns ingen straffbestämmelse mot att lämna integritetskänsliga uppgifter. Det är en fråga som stötts

framtid

och blöts i åtskilliga statliga utredningar men där slutsatsen på politisk nivå alltid blivit att någon bestämmelse inte bör införas.

De fyra år som sammanställningen omfattar är år 2000, 2009, 2010 och 2012. Under dessa år inkom totalt 1 370 anmälningar till PO. Ett stort antal av dem avskrevs bland annat med hänvisning till att anmälan inkommit för sent eller inte gällde en fråga som kan prövas av PO/PON.

Yttrandefrihetskommittén lät under sina överväganden om införandet av en integritetsbestämmelse för grundlagskyddade medier göra en genomgång av PO:s och PON:s beslut åren 2000, 2009 och 2010. Advokaten har kompletterat undersökningen genom att gå igenom förra årets beslut i PON.

I sammanställningarna nedan har PON:s fällningar som gäller utpekande av någon som brottsling inte räknats in. För sådana yttranden finns en lagbestämmelse om förtal som gäller generellt oavsett var yttrandet framförs. Vi har också tagit bort fällningar i PON som avser brott mot publicitetsreglernas bestämmelse om rätten till genmäle och rättelse. Ambitionen har varit att endast ta med "rena" fällningar för integritetsintrång. Antalet sådana fall uppgår till 48 under de fyra åren.

Under sitt arbete med integritetsfrågan tog Yttrandefrihetskommittén fram sju förslag till hur en straffbestämmelse om integritetskränkningar skulle kunna utformas. Kommittén prövade de 39 fallen från 2000, 2009 och 2010 mot ett antal av förslagen till bestämmelse, bland annat gentemot det vidaste som tog sikte på att straffbelägga spridningen av uppgifter om privatlivet som "grovt kränker någon annans privatliv utan att det är försvarligt".

Kommitténs slutsats var att i inget av de fall som redovisades ur PO/PON:s beslut skulle fällas i ett yttrandefrihetsmål. I materialet till kommittén redovisades också en bild på Lorédana Berté-Borg i en sjukhussäng som aldrig prövats av PON eftersom den berörda inte önskade en sådan prövning. Därmed hade fallet heller aldrig kommit att prövas i domstol även om en integritetsbestämmelse funnits. Däremot framstår det som troligt att bilden vid en domstolsprövning skulle anses utgöra ett grovt och oförsvarligt intrång i privatlivet.

Med hänvisning till att grova och oförsvarliga integritets-

kränkningar nästan aldrig förekommer inom TF- och YGL-området anser kommittén att det inte är motiverat att införa en straffbestämmelse i TF och YGL. Den uppfattningen delades dock inte av Advokatsamfundet eller rättsväsendet i remissomgången. Remissvaren visade att endast medierna anslöt sig till kommitténs bedömning.

FÄLLNINGAR

Under fyra år, 2000, 2009, 2010 och 2012, uttalade PON klander mot 160 publiceringar. Av dessa gällde klandret 48 publiceringar som förorsakat enskilda en publicitetsskada genom att integritetskänsliga uppgifter spridits. PO och PON gör ofta en mycket sträng bedömning. Det gäller för gränsen för när

något anses utgöra en integritetskränkning men också när någon ska anses identifierad. PON har tre grader av klander. Den mildaste kritiken är att någon åsidosatt god publicistisk sed. Därutöver kan PON klandra en publicering för att ha brutit mot god publicistisk sed och i de värsta fallen att publiceringen grovt brutit mot en god publicistisk sed. Den strängaste bedömningen brukar normalt bara förekomma någon gång

per år men 2012 var ett undantag med sex sådana uttalanden.

Gränsen mellan integritetskränkningar och förtal är allt annan än skarp. I några av de fall som redovisas nedan, till exempel pojken som ansågs ha terroriserat en skola och skoterolyckan, skulle möjligtvis kunna utgöra förtal. Men fallen har trots det räknats in för att visa på bredden i PO/PON-bedömningarna.

BILDPUBLICERINGAR

Många av PON-fällningar gäller bilder eller kombinationen bild och text. Intrycket är att PO och PON ser allvarigare på bildpubliceringar än om motsvarande uppgifter skulle återges i text. Bilden har en stark genomslagskraft och utöver de nämnda bildpubliceringarna ovan kan ett antal andra fall plockas fram som utgör pressetiska övertramp. Ett fotografi anses också ha ett större värde som dokument och därmed vara en starkare sanningssägare än en text.

Av utslagen från PO och PON framgår att PO och nämnden är mer kritiska i sina bedömningar när det gäller integritetskänsliga bilder än vad gäller enbart texter. ■

Exempel på
fällningar
- vänd!

Känsliga uppgifter om 17-årigs död

Artikeln som anmäldes hade rubriken "17-åring dog i sin säng efter drogfest". Enligt tidningens rubriksättning hade han dött av en "överdos". I artikeln påstods att den unge druckit alkohol och tagit narkotika. Mamman kände sig kränkt och anmälde publiceringen till PO. Enligt henne hade det inte varit någon fest och dödsorsaken var inte fastställd när artikeln publicerades. Visserligen kände personer i familjens närhet till att 17-åringen avlidit men artikeln innehöll känsliga och obekräftade uppgifter vars publicering hade förorsakat familjen en oförsvärlig publicitetsskada. PON fällde tidningen för att den "grovt brutit mot god publicistisk sed".

Tolvåring terroriserade skola

"Tolvåring höll skola i skräck" löd rubriken i en kvällstidning. Rubriken fortsatte med att basunera ut att den unge "terroriserade lärare och skolkamrater under sex år". Enligt artikeln hade tolvåringen misshandlat en lärare. Pojken på den namngivna skolan hade redan från första klass haft specialstöd och flyttades nu efter protester från andra föräldrar till en annan skola. Mamman menade att hennes son framställdes som en "ligist och värsting". Tidningens reporter hade aldrig träffat vare sig mamman eller sonen. PO menade att publiceringen pekade ut tolvåringen när han kom till den nya skolan och att artikeln försvårade för honom att komma tillrätta med sin situation. PON fällde tidningen för att den hade brutit mot god publicistisk sed.

Kvinna misskrediterad

En större lokaltidning redogjorde för hur arvingarna till en politiker på orten anklagade en kvinna för ocker. Kvinnan, som var anställd i Svenska kyrkan, skulle enligt politikerns testamente ärva 100 000 kronor. Arvingarna polisanmälde henne för ocker och tre fall av bedrägeri för att hon tagit ut pengar från politikerns konto. Kvinnan fick veta om polisanmälan först när hon läste tidningen. Tidningen framhöll till PO att kvinnan anonymiserats i artikeln. Det höll PO inte med om. Uppgifterna i tidningen var många och tillräckligt detaljerade för att kvinnan skulle kunna identifieras. De framförda uppgifterna berörde kvinnans privatliv och hennes ställning gjorde att hon inte skulle behöva tåla ett utpekande.

Artikel om en vårdnadstvist klandrad

Artikeln i lokaltidningen innehöll en redogörelse för en vårdnad-

stvist. Mamman uttryckte i artikeln att pappan bränt alla sina chanser i livet. Någon delad vårdnad av sonen kunde inte komma ifråga så nu fick myndigheterna ta över menade mamman. Pappan berättade att han fått veta att sonen genomgick en utredning på en barnpsykiatrisk mottagning. Ytterligare mycket personliga uppgifter och beskyllningar framfördes i artikeln. Tidningen ansåg att den hade

anonymiserat pappan, mamman och sonen tillräckligt och framhöll att endast de som redan kände till fallet kunde identifiera dem. PO framhöll att de inblandades identitet i ett vårdnadsärende måste anonymiseras eftersom det ofta förekommer integritetskänsliga uppgifter samt beskyllningar och motbeskyllningar. De detaljerade uppgifterna i artikeln gjorde att personer med viss kunskap om fallet fick kännedom om ytterligare känsliga detaljer. Enligt PON hade tidningen därmed brutit mot god publicistisk sed.

Genrebild utmålade person som missbrukare
Tidskriften ville med en artikel beskriva den kemiska drogen GHB

och dess skadeverkningar. För att illustrera artikeln använde tidskriften en bild på en ung man med solglasögon och skinnjacka med nitar. Mannen på bilden var från en mindre ort. Han kände sig kränkt och arg över att bli sammankopplad med drogmissbruk. Tidskriften förklarade att bilden hade köpts från en bildbyrå och att den såg arrangerad ut. I texten gjordes ingen koppling till bilden och mannen. PO och PON underkände tidningens argumentationslinje. Enligt PO rådde det inget tvivel om att mannen kunde få obehagliga frågor, bland annat eftersom tidningen inte marke-

rat i bildtexten att personen på bilden inte hade något samband med texten. Tidskriften kunde heller inte undgå ansvar genom att hänvisa till att bilden hade levererats av en bildbyrå. Personen på bilden hade utsatts för en allvarlig publicitetsskada menade PON.

Grova felaktigheter i artikel om vårdnadstvist

I den mycket lokala gråtidsningen skildrades det rättsliga efterspelet av en vårdnadstvist. Enligt tidningen hade modern ändrat sig vad gällde överenskommelsen om gemensam vårdnad och anmält exmaken för att ha förgripit sig på dottern. Mannen häktades men släpptes när åklagaren valde att lägga ned förundersökningen. Kvinnan ansåg att artikeln innehöll grova och för henne kränkande uppgifter. Hon hade begärt enskild vårdnad först efter att misstankarna om övergrepp hade framkommit genom dotterns berättelse. Hon menade också att en uppgift om att tingsrätten inte ville att modern skulle träffa dottern för att det kunde skada flickan psykiskt

var gripen ur luften. Även om några namn inte angavs i tidningen menade modern att hon kunde identifieras av bland annat daghemspersonal och socialsekreterare. PO fann det klarlagt att modern hade begärt enskild vårdnad först efter att polisen börjat utreda misstankarna om övergrepp. Påståendet i artikeln var därför inte sant. Enligt PO var det förvånande att referatet av den "klart skrivna domen" hade blivit felaktigt på viktiga punkter. Även om kvinnan inte kunde identifieras i en större krets så hade det med tanke på ämnets känsliga karaktär uppkommit en

publicitetsskada. PON ansåg att tidningen brutit mot god publicistisk sed.

Ärekränkning av 16-åringar

En regional tidning i Skåne ville belysa hur underåriga fick tag på alkohol. Några prao-elever intervjuade fyra två år äldre ungdomar som framträdde med namn och på bild i tidningen. En av de intervjuade uttalade att han inte visste varför han drack men att det var kul och att hans föräldrar inte visste om det. I sin anmälan till PO förklarade pappan till den intervjuade 16-åringen att artikeln var ärekränkande. Artikeln var skriven av 14-åringar och hans son hade överdrivit för att imponera på de yngre. Det var fullständigt huvudlöst av tidningen att publicera uppgifterna menade pappan. PO ansåg att en 16-åring inte kan förväntas förutse konsekvenserna av att "frejdiga uttalanden" om alkoholvanor offentliggörs. Det spelade enligt PO i detta fall ingen roll om uppgifterna var sanna eller inte. Tidningen borde ha insett att uttalandena om regelbunden användning av smuggelsprit skulle skada 16-åringen. PON fann att tidningen hade åsidosatt god publicistisk sed.

Skildring av dödsfall i riksspridd dagstidning

För att konkretisera effekterna av missbruk av den smärtsällande substansen DXP redogjorde tidningen för hur en 18-åring hade hittats död på en parkbänk. Den unges förnamn och hemort angavs. Artikeln illustrerades med en stor bild på mamman, vars för- och efternamn återgavs. Mamman berättade i tidningen om pojkens förhållanden och att ingen trodde att han tagit sitt liv. Publiceringen anmäldes av 18-åringens pappa. Pappan förklarade att han hade fått kännedom om den kommande publiceringen och då motsatt sig att sonen skulle namnges. Han sökte avstyra publiceringen bland annat av hänsyn till 18-åringens lillebror genom att sända ett fax till tidningen. PO ansåg att omständigheterna kring 18-åringens död var av "mycket integritetskänslig natur". Namngivningen innebar också ett utpekande inför en vidare krets än den som redan kände till fallet. PON instämde och tillade att god pressetik kräver att hänsyn tas till den döde men också till hans anhöriga. Tidningen ansågs ha brutit mot god publicistisk sed.

Rektor fick sitt förflutna exponerat

En tidning i Norrland lämnade ingående uppgifter om en rektor i

Exempel på fällningar

Att påstå att någon fått missfall, fuskat med gästnätter, lämna uppgifter om ett självmord, inte visat hänsyn till efterlevande är några av de integritetsintrång som Pressens Opinionsnämnd (PON) klandrat genom åren. Kritik har också riktats mot publiceringar om att någon levtt "oordnat".

Här är exempel på publiceringar ur de senaste 20 årens PO-fall. Exemplet har valts ut bland de fall som PO särskilt lyft fram i sina årsberättelser.

kommunen. Kritik från elever och misstankar om sexuellt ofredande hade riktats mot honom när han arbetat som lärare i en annan kommun. Misstankarna om sexuellt ofredande hade avskrivits. Mannen fick bland annat därför inte sin provanställning som rektor förlängd. PO bedömde att mannen var utpekad. Enligt PO finns det ett berättigat allmänintresse att berätta om rektorns förflutna med tanke på hans inflytande över eleverna. Men enligt PO innebar en av publiceringarna att tidningen spädde på med "mycket integritetskränkande uppgifter ur sekretessbelagda dokument, i en situation där anmälaren redan fått lämna sin tjänst". PON ansåg att tidningen hade brutit mot god publicistisk sed.

Uttekande och uppgifter om psykisk ohälsa

Att en restaurangägare i en mindre kommun hade blivit attackerad med kniv av en anställd ägde ett allmänintresse enligt PO. Tidningens uppgifter om den anställda var detaljerade, bland annat återgavs att han medicinerade mot sin psykiska sjukdom. Tidningen anförde till PO att namnet i artikeln var fingerat. Det begränsade det antal personer som kände till mannen, hans funktionshinder och var han arbetade. De kände också till händelsen redan före publiceringen. Mannen hade därmed inte blivit allmänt känd enligt tidningen. PO kritiserade tidningen för att den ensidigt återgett restaurangägarens version av händelsen samt att det i artikeln lämnades integritets-känsliga uppgifter. Mannen borde fått möjlighet att bemöta uppgifterna. PO menade också att uppgiften om krögaren och restaurangens namn var tillräckliga "för att en vid krets skulle kunna räkna ut" vem den anställda var. PON instämde i PO:s bedömning och tillade att mannen tillfogats en "oacceptabel publicitetsskada genom de onödigt långtgående uppgifter av integritetskänslig natur som lämnades".

Hundägares integritet kränkt

En 40-årig hundägare på en mindre ort i Småland misstänktes för djurplågeri. Enligt uppgift hade mannen tagit upp sin hund och kastat den i gatan. Polisutredningen om djurplågeri lades ned. Det som PO bedömde som publicitetsskada var inte själva händelsen med hunden utan bilden på hunden som var tagen i ägarens lägenhet. Bilden gav enligt PO intryck av att hundägaren "lindrigt sagt" hade det stökigt och "levde oordnat". Hundägaren kände sig utpekad och blev enligt egen

uppgift identifierad när han kom till sitt arbete. På den lilla orten surrade det av rykten enligt mannen. PO förklarade att det var illa att mannen blev omskriven som misstänkt djurplågare utan att själv få komma till tals i artikeln. Vårre var enligt PO att bilden kränkte hans personliga integritet genom att den "obarmhärtigt" avslöjade personliga förhållanden. PON instämde och menade att tidningen hade brutit mot god publicistisk sed.

Vandrande dement kränkt

En tidning i Skåne berättade om en dement person på en mindre ort som bodde på samhällets äldreboende. "När kroppen är frisk men hjärnan inte längre fungerar kan det bli problem", hette det i artikeln. Tidningen redogjorde för att personalen inte kunde kontrollera kvinnan som lämnade hemmet för att bege sig till de bostäder där hon bott. Kvinna hade bland annat hittats på toaletter i andras bostäder och hon hade också uppmanat de boende att försvinna från hennes hem. En person hade haft besök av kvinnan 20 gånger under ett dygn. Anhöriga till kvinnan ifrågasatte hur tidningen kunde hänga ut en dement person på det sätt som hade skett. PO konstaterade att kvinnan var välkänd på orten och genom tidningen nu hade blivit utpekad inför en "vid krets av personer". Enligt PO var den "närgångna beskrivningen" av kvinnans sjukdom och beteende "djupt integritetskränkande". PON instämde i bedömningen.

Intrång i privatlivets helgd efter självmord

Två tidningar anmäldes för sina skildringar av ett självmord. PO fann det angeläget att tidningarna hade rapporterat om kritik mot psykiatri och att HSN varnat två läkare vid ett universitetssjukhus med anledning av att en ung patient tagit sitt liv. PO reagerade på att uppgifterna i tidningarna var så detaljerade. Personen som hade begått självmord "var lätt att identifiera" för tidningens läsare på orten. Identifieringen i kombination med att tidningarna lämnade detaljerade uppgifter om symptom och sjukdomsberättelser gjorde att PO klandrade tidningarna. Tidningarna hade enligt PO gjort ett "intrång i privatlivets helgd för hans anhöriga" och förorsakat en oförsvarlig publicitetsskada och "därtill stor smärta". PON beslutade att klandra tidningarna för att de hade brutit mot god publicistisk sed.

Kränkning av mördad

Enligt en regiontidning blev en man som hittats i en grusgrop

mördad. I artikeln lämnades detaljerade uppgifter om mannens liv och brottsliga förflutna. Han påstods ha levt under oordnade sociala förhållanden, missbrukat narkotika, lidit av psykisk ohälsa och haft täta återfall i kriminalitet. Artikeln innehöll detaljerade uppgifter från fyndplatsen, till exempel att kroppen var svårt sargad. Mamman till den avlidne anmälde artikeln och reagerade också mot kommentarer på tidningens webbplats som hon ansåg sårande. PO menade att tidningarna enligt de pressetiska reglerna ska visa största möjliga respekt för brottsoffer. Försiktighet måste enligt PO iakttagas vad gäller detaljer kring händelser och fynd på brottsplatsen. Tidningen hade i det här fallet gått över gränsen och inte visat "offret och dennes anhöriga den hänsyn som kan förväntas av tidningen". PON fällde tidningen för att ha brutit mot god publicistisk sed.

Kritiserad exponering av underhållstvist

I en lokaltidning redogjordes för att en före detta hög militär hade försökt få sänkt underhållsbidrag till sina barn. Artikeln redogjorde i detalj för fallet samt lämnade uppgifter om mannens lön och position inom försvaret. PO konstaterade i sitt beslut att mannen sedan han hade lämnat försvaret inte längre var att "betrakta som en offentlig person som måste acceptera ingående granskning i medierna". Enligt PO var underhållstvist "i hög grad privata angelägenheter som medierna vanligen bör avhålla sig från att rapportera om". Det aktuella fallet utgjorde inget undantag i det avseendet. Tidningen hade därför kränkt mannens privatliv. PON klandrade tidningen för att den hade åsidosatt god publicistisk sed.

Nakenbilder kränkte modell

En regiontidning gjorde ett reportage om en krokikurs vid universitetet på orten. På bilder i pappersversionen och på tidningens webbplats publicerades flera bilder där modellen syntes. Enligt modellen hade hon blivit lovad att det av bilder som skulle publiceras inte skulle gå att identifiera henne. Hon hade däremot inget emot om hon figurerade på bilderna om hon bara syntes sud-digt och otidligt i bakgrunden. PO ansåg att bildpubliceringarna gjorde att kvinnan kunde identifieras trots att hennes ansikte inte syntes eftersom hennes namn gavs i artikeln. En persons nakna kropp är "något mycket privat och integritetskänsligt" menade PO. I detta fall publicerades flera bilder som var mycket närgångna

och tagna ur olika perspektiv. Bilderna slogs upp stort och på webbplatsen kunde läsarna ta del av ytterligare bilder i en "bildspecial". PON fann att tidningen hade åsidosatt god publicistisk sed.

Ingen ska behöva kallas värsting

I ett reportage i en tidskrift skildrades en boxningsklubb. Klubben hade enligt tidskriften startats av ett bostadsbolag för att fånga upp ungdomar på glid. En ung kvinna framställdes i reportaget som en värsting. Det skulle hon inte behöva tala enligt PO som uttalade att särskilt när det gäller barn och unga ställs höga krav på hänsynsfullhet. Ingen ska behöva tillskrivas epitetet "värsting" enligt PON.

Politik och integritet

Kartläggningen av nazister och högerextremister har varit ett återkommande tema i medierna de senaste åren. När en lokaltidning i Skåne skulle beskriva dessa kretsar åsidosatte tidningen enligt PON god publicistisk sed i två fall. Enligt PON var det inte försvarligt att peka ut personen A med namn och ange att han hade obetalda skulder. A hade hoppat av en högerextrem rörelse för flera år sedan och det fanns enligt PON inget allmänintresse i att dra upp hans nuvarande ekonomiska situation.

JO-anmälare uthängd

En tidning rapporterade om en JO-anmälan mot polisen. I artikeln publicerades också känsliga uppgifter om anmälare. Anmälaren var enligt PON inte tillräckligt anonymiserad utan kvinnans närmaste omgivning hade möjlighet att identifiera henne och fick därmed tillgång till integritetskänsliga uppgifter. Tidningen hade heller inte angett att misstankarna mot kvinnan för narkotikabrott lagts ned. PON ansåg att tidningen åsidosatt god publicistisk sed.

Påståenden om hälsoproblem

Läsarna av en veckotidning fick intrycket av utformningen av ett omslag att prins Daniel hade hälsoproblem. Tidningen skrev bland annat att "En trött och håldgd Daniel chockade på Victoriadagen. Nu undrar vännerna hur sjuk han är." Artikeln gav sken av att prinsen inte kunde fullgöra sina åtaganden och var tvungen att dra ned på tempot. Några belägg för sina påståenden kunde tidningen inte prestera och prins Daniel hade heller inte getts möjlighet att kommentera påståendena. PON:s majoritet ansåg att tidningen åsidosatt god publicistisk sed.